Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (осми състав)

20 септември 2018 година*

„Преюдициално запитване — Потребителски договори — Директива 93/13/ЕИО — Неравноправни клаузи — Член 4, параграф 2 и член 5 — Задължение за изготвяне на клаузите на ясен и разбираем език — Член 7 — Сезиране на съдилищата от лица или организации, които имат правен интерес от защитата на потребителите срещу използването на неравноправни клаузи — Национална правна уредба, която поставя възможността сдружение за защита на потребителите да встъпи в производството в зависимост от съгласието на потребителя — Потребителски кредит — Директива 87/102/ЕИО — Член 4, параграф 2 — Задължение за посочване на годишния процент на разходите в писмения договор — Договор, който съдържа само математическа формула за изчисляване на годишния процент на разходите, но не предоставя необходимите за това изчисляване данни“

По дело C-448/17

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Krajský súd v Prešove (Областен съд Прешов, Словакия) с акт от 16 май 2017 г., постъпил в Съда на 25 юли 2017 г., в рамките на производство по дело

EOS KSI Slovensko s.r.o.

срещу

Ján Danko,

Margita Danková,

в присъствието на:

Združenie na ochranu občana spotrebiteľa HOOS,

СЪДЪТ (осми състав),

състоящ се от: J. Malenovský, председател на състава, M. Safjan (докладчик) и M. Vilaras, съдии,

генерален адвокат: E. Танчев,

секретар: A. Calot Escobar,

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

* Език на производството: словашки.

като има предвид становищата, представени:

– за словашкото правителство, от B. Ricziová, в качеството на представител,

– за Европейската комисия, от A. Tokár и N. Ruiz García, в качеството на представители,

предвид решението, взето след изслушване на генералния адвокат, делото да бъде разгледано без представяне на заключение,

постанови настоящото

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 4, параграф 2 и на член 7, параграф 1 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, 1993 г., стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273).

2 Запитването е отправено в рамките на спор между EOS KSI Slovensko s.r.o. (наричано по-нататък „EOS“), от една страна, и г-н Ján Danko и г-жа Margita Danková, от друга страна, относно искане за плащане на все още дължимите суми по договор за данъчен кредит.

Правна уредба

Правото на Съюза

Директива 87/102

3 Член 1 от Директива 87/102/ЕИО на Съвета от 22 декември 1986 година за сближаване на законовите, подзаконовите и административните разпоредби на държавите членки относно потребителския кредит (ОВ L 42, 1987 г., стр. 48; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 1, стр. 252), изменена с Директива 98/7/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 февруари 1998 г. (ОВ L 101, 1998 г., стр. 17; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 4, стр. 210, наричана по-нататък „Директива 87/102“), гласи:

„1. Настоящата директива се прилага по отношение на договорите за кредит.

2. По смисъла на настоящата директива:

[…]

г) „общ разход [по] кредита за потребителя“ означава всички разходи, включително лихви и други тежести, които потребителят заплаща за кредита;

д) „годишен процент на разходите“ означава [общия разход по] кредита за потребителя, изразен в годишен процент върху размера на отпуснатия кредит, и изчислен в съответствие с член 1а“.

4 Член 1а от Директива 87/102 предвижда:

„1. а. Годишният [процент на разходите], който следва да бъде онзи еквивалент на годишна основа на актуалната стойност на всички задължения (заеми, погасявания и разходи), бъдещи или съществуващи, договорени между кредитора и кредитополучателя, […] се изчислява в съответствие с математическата формула, изведена в приложение II.;

б. Четири примера на метода за изчисляване са илюстрирани в приложение III.

2. С цел изчисляването на годишния [процент на разходите], „общият разход [по] кредита за потребителя“, така както е определен в член 1, параграф 2, буква г), следва да бъде уточнен, с изключение на следните разходи:

[…]

4. а. Годишният [процент на разходите] се изчислява в момента, в който кредитният договор е сключен, без това да засяга разпоредбите на член 3 относно рекламите и специалните оферти.;

б. Изчисляването следва да бъде извършено, базирайки се на хипотезата, че кредитният договор е валиден по време на договорения период, и че кредиторът и потребителят изпълняват задълженията си в сроковете и до договорените дати.

[…]

6. В случая на кредитни договори, съдържащи клаузи, допускащи промени в лихвения процент и в размера или нивото на другите разходи, които са включени в [годишния процент на разходите], но неопределени количествено във времето, в което се изчислява [годишният процент на разходите], той се изчислява, базирайки се на хипотезата, че лихвата и другите разходи остават фиксирани и ще се прилагат до изтичането на кредитния договор.

[…]“.

5 Член 4, параграф 2 от тази директива гласи:

„Писменият договор включва:

а) посочване на [годишния процент на разходите];

б) посочване на условията, при които [годишният процент на разходите] може да бъде променен;

[…]“.

6 Директива 87/102 е отменена, считано от 11 юни 2010 г., с член 29 от Директива 2008/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 година относно договорите за потребителски кредити и за отмяна на Директива 87/102/ЕИО на Съвета (ОВ L 133, 2008 г., стр. 66 и поправки в ОВ L 207, 2009 г., стр. 14, ОВ L 199, 2010 г., стр. 40 и ОВ L 234, 2011 г., стр. 46). Предвид датата на настъпване на фактите по главното производство Директива 87/102 остава приложима в случая.

Директива 93/13

7 Съгласно член 1, параграф 2 от Директива 93/13:

„Договорни условия, които отразяват задължителни законови или подзаконови разпоредби, или принципи на международни конвенции, по които държавите членки или [Европейския съюз] са страна, по-специално в областта на транспорта, не са предмет на разпоредбите на настоящата директива“.

8 Член 3, параграф 1 от тази директива гласи:

„В случаите, когато дадена договорна клауза не е индивидуално договорена, се счита за неравноправна, когато въпреки изискването за добросъвестност, тя създава в ущърб на потребителя значителна неравнопоставеност между правата и задълженията, произтичащи от договора“.

9 Член 4 от посочената директива предвижда:

„1. Без да се засяга член 7, преценката за неравноправност на дадена клауза се извършва, като се отчита характер[ът] на стоките или услугите, за които е сключен договорът, и се вземат предвид всички обстоятелства, довели до сключването му, към момента на самото сключване, както и всички останали клаузи в договора, или такива, съдържащи се в друг договор, от който той произтича.

2. Преценката за неравноправния характер на клаузите не се свързва нито с основния предмет на договора, нито със съответствието на цената и възнаграждението, от една страна, и […] доставените стоки или предоставените услуги, от друга, при условие че тези клаузи са изразени на ясен и разбираем език“.

10 Член 5 от същата директива гласи:

„При договори, в които всички или определени клаузи се предлагат на потребителя в писмен вид, тези условия се съставят на ясен и разбираем език. При наличие на съмнение за смисъла на определена клауза, тя се тълкува в най-благоприятен за потребителя смисъл. Настоящото правило не се прилага във връзка с процедурите по реда на член 7, параграф 2“.

11 Съгласно член 6, параграф 1 от Директива 93/13:

„Държавите членки определят изискването, включените неравноправни клаузи в договори между потребители и продавачи или доставчици да не са обвързващи за потребителя, при условията на тяхното национално право, и че договорът продължава да действа за страните по останалите условия, когато може да се изпълнява и без неравноправните клаузи“.

12 Член 7 от тази директива гласи:

„1. Държавите членки осигуряват, че в интерес на потребителите и конкурентите, съществуват подходящи и ефективни мерки за предотвратяване на употребата на неравноправни клаузи в договори, сключени между потребители и продавачи или доставчици.

2. Посочените в параграф 1 мерки включват разпоредби, даващи възможност на лица или организации, които имат правен интерес от защитата на потребителите, по смисъла на националното законодателство, да сезират, при условията на националното право, съд или

компетентен административен орган, които да решат дали клаузите на договора, изготвени с цел за общо използване са неравноправни, и да предприемат подходящи и ефективни мерки по преустановяване на продължаваща употреба на подобни клаузи.

3. С оглед на действащото национално законодателство, правните средства за защита, посочени в параграф 2, може да са насочени отделно, или заедно, срещу [няколко] продавачи или доставчици от един и същ икономически сектор, или техни сдружения, които използват или препоръчват употребата на същите, или подобни по смисъл, [общи условия на договори]“.

13 Член 8 от посочената директива гласи:

„Държавите членки могат да приемат или да запазят в сила по-строгите действащи разпоредби, които са в съответствие с Договора, в областта на настоящата директива, с цел да осигурят максимална степен на защита за потребителите“.

Словашкото право

14 Член 53a от Občiansky zákonník (Граждански кодекс), който транспонира член 7, параграф 1 от Директива 93/13, забранява на продавачите на стоки или доставчиците на услуги да продължат да използват договорна клауза, която е призната за неравноправна по съдебен ред с решение, постановено в рамките на спор в областта на потребителското право. Тази разпоредба обаче изисква потребителят да е инициирал спора или, когато е ответник, да е извършил процесуално действие.

15 Член 93 от zákon č. 99/1963 Zb., Občiansky súdny poriadok (Закон № 99/1963 за Гражданския процесуален кодекс), в редакцията си, приложима към фактите по главното производство (наричан по-нататък „Граждански процесуален кодекс), предвижда:

„1) Като встъпила страна в подкрепа на исканията на ищеца, жалбоподателя или ответника в производството може да встъпи лице, което има правен интерес от неговия изход […].

2) Като встъпила страна в подкрепа на исканията на ищеца, жалбоподателя или ответника в производството може да встъпи и юридическо лице с предмет на дейност защита на права, извършвана въз основа на специална правна уредба.

3) Лицето встъпва в производството по своя собствена инициатива или по изпратено му от съда искане на някоя от страните. Съдът се произнася по допустимостта на встъпването само ако е сезиран с искане за това.

4) В производството встъпилата страна има същите права и задължения като страните в него. Тя обаче действа само от свое име. Ако действията ѝ са в противоречие с действията на страната, в чиято подкрепа е встъпила, съдът ги преценяваq след като разгледа всички обстоятелства“.

16 Съгласно член 172 от Гражданския процесуален кодекс:

„1) Съдът може да издаде заповед за изпълнение дори без изрично искане от страна на заявителя и без изслушване на ответника, ако в заявлението си заявителят се позовава на право да получи определена парична сума въз основа на твърдени от него обстоятелства. В заповедта за изпълнение съдът разпорежда на ответника да плати на заявителя изискуемото вземане и съдебните разноски в срок от петнадесет дни от съобщаване на заповедта или да подаде в същия срок възражение пред издалата я юрисдикция. Възражението срещу заповедта за изпълнение трябва да е мотивирано по същество. […]

[…]

3) Ако съдът не издаде заповед за изпълнение, той разпорежда провеждането на съдебно заседание.

[…]

7) Ако със заявлението се предявява право, което частично е в явно противоречие със закона, съдът, със съгласието на заявителя, издава заповед за изпълнение само за частта, която не е засегната от посоченото противоречие. След даването на това съгласие предмет на производството остава само тази част от заявлението, а съдът не се произнася по останалата част. Дори след издаването на заповедта за изпълнение предмет на производството остава частта от заявлението, по която Съдът се е произнесъл, издавайки посочената заповед за изпълнение. Тази разпоредба се прилага и когато е направено възражение.

[…]

9) Когато правото на получаване на определена парична сума е предявено по силата на потребителски договор и когато ответникът е потребител, съдът не издава заповед за изпълнение, ако договорът съдържа неравноправни клаузи“.

17 Съгласно член 4, параграф 2, буква g) от Закон № 258/2001 за потребителските кредити, приложим към фактите по главното производство, по договор за потребителски кредит, в който не е посочен годишният процент на разходите (наричан по-нататък „ГПР“), не се дължат лихви и разходи.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

18 На 24 октомври 2005 г. г-н Danko подписва с Všeobecná úverová banka a.s договор за потребителски кредит, подлежащ на подновяване, за сумата от 30 000 SKK (словашки крони) (около 995 EUR). Впоследствие кредитодателят прехвърля вземането си по посочения договор на EOS — дружество за събиране на вземания.

19 От акта за преюдициално запитване е видно, че в договора, предмет на главното производство, не е бил посочен ГПР, а само математическа формула за изчисляването му, без обаче да са предоставени необходимите за това изчисляване данни.

20 Позовавайки се на нарушаване на посочения договор от кредитополучателя, EOS предявява пред Okresný súd Humenné (Окръжен съд Хумене, Словакия) иск за сумата от 1 123,12 EUR ведно с лихви за забава при ставка 9,5 %. То иска и издаването на заповед за изпълнение по реда на член 172, параграф 1 от Гражданския процесуален кодекс, като въпросното бързо производство се характеризира с това, че решението по същество се приема без провеждане на съдебно заседание и без събиране на доказателства, а само въз основа на твърденията на заявителя.

21 На 24 август 2012 г. Okresný súd Humenné (Окръжен съд Хумене) издава исканата заповед за изпълнение. Заповедта не е издадена от магистрат, а от административен служител. Посочената юрисдикция не отчита факта, че в договора за кредит, предмет на главното производство, не е бил посочен ГПР, нито разглежда евентуалния неравноправен характер на клаузите на този договор.

22 Združenie na ochranu občana spotrebiteľa HOOS, словашко сдружение за защита на потребителите (наричано по-нататък „HOOS“), което встъпва в подкрепа на правата на г-н Danko и г-ж Danková, подава възражение срещу заповедта за изпълнение.

23 С определение от 17 януари 2013 г. Okresný súd Humenné (Окръжен съд Хумене) отхвърля възражението с мотива, че тъй като самият потребител не е подал възражение, не са налице необходимите условия за встъпване в производството на HOOS.

24 HOOS подава жалба пред Krajský súd v Prešove (Областен съд Прешов, Словакия), който с определение от 30 септември 2013 г. отменя определението, посочено в предходната точка, и разпорежда на Okresný súd Humenné (Окръжен съд Хумене) да насрочи съдебно заседание, да събере доказателства и да се произнесе отново по съществото на спора, след като упражни съдебен контрол по отношение на клаузите на договора за кредит, предмет на главното производство. Krajský súd v Prešove (Областен съд Прешов) допуска възражението на HOOS с мотива, че сдружението разполага със същите права като тези на потребител-кредитополучател, и приема, че спорът по главното производство не може да се разгледа по реда на бързото производство, тъй като последното изключва провеждането на съдебно заседание и събирането на доказателства.

25 Главният прокурор (Словакия) подава извънредна касационна жалба срещу определението на Krajský súd v Prešove (Областен съд Прешов) пред Najvyšší súd (Върховен съд, Словакия).

26 С определение от 10 март 2015 г. Najvyšší súd (Върховен съд) отменя определението на Krajský súd v Prešove (Областен съд Прешов) и връща делото на последната юрисдикция. Najvyšší súd (Върховен съд) констатира, че целта, преследвана с встъпването на сдружение за защита на потребителите, може да се осъществи само след възникването на спор, а именно от момента на подаване на възражение срещу заповедта за изпълнение от потребителя.

27 Krajský súd v Prešove (Областен съд Прешов) иска да се установи дали националната правна уредба отговаря на принципа на равностойност, предвиден в правото на Съюза, що се отнася до условията, при които едно сдружение за защита на потребителите може да встъпи в производството в подкрепа на потребителя, в сравнение с общите правила на словашкото право за встъпване в подкрепа на ответника.

28 В това отношение запитващата юрисдикция изтъква, че когато в рамките на производството по член 53a от Гражданския кодекс за преустановяване на използването на неравноправни клаузи в договорите, сключени с подавач на стоки или доставчик на услуги, потребител ответник по даден спор не знае за тези клаузи, бездейства или не може да бъда открит, правата му не са надлежно защитени, ако съдът, който е сезирана с искане за издаване на заповед за изпълнение, трябва да откаже да осъществи контрол за неравноправност на съответните клаузи.

29 Разпоредбите на словашкото право обаче не позволявали на сдружение за защита на потребителите да встъпи в производството в подкрепа на потребителя, тъй като съгласно тези разпоредби:

– потребителят трябва да даде писмено съгласие за встъпването,

– основанията, повдигнати от сдружението, трябва да са одобрени и от потребителя в качеството му на ответник,

– потребителят трябва да даде съгласие сдружението да обжалва съдебно решение, което го засяга.

30 Запитващата юрисдикция счита, че в спора по главното производство словашкото право е приложено по по-неблагоприятен начин, отколкото ако ставаше дума за ситуация без никакъв елемент, свързан с правото на Съюза, в нарушение на съдебната практика, произтичаща от решение от 27 февруари 2014 г., Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101, т. 46). Всъщност в

ситуация, която не попада в приложното поле на правото на Съюза, спорът възниква в деня на подаване на акта за образуване на производството пред националната юрисдикция и следователно встъпилата страна има право да встъпи в производството от самото му начало.

31 Накрая, що се отнася до клаузата относно ГПР в договора, разглеждан в главното производство, запитващата юрисдикция счита, че тя не е прозрачна и противоречи на добрите нрави, така че съгласно словашкото право трябва да се счете, че по въпросния кредит не се дължат лихви и разходи. Съгласно тази юрисдикция такава санкция е пропорционална и възпираща с оглед на изискванията, поставени от Съда с решение от 9 ноември 2016 г., Home Credit Slovakia (C-42/15, EU:C:2016:842, т. 65 и 69).

32 При тези обстоятелства Krajský súd v Prešove (Областен съд Прешов) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1) Противоречи ли, с оглед на решение [от 27 февруари 2014 г., Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101)], и на съображенията на Съда […], изложени в точка 46 от мотивите на това решение, на принципа на равностойност на правото на Съюза правна уредба, която — в контекста на равностойността на защитените от закона интереси и защитата на правата на потребителите срещу неравноправни договорни клаузи — не допуска, без съгласието на потребителя ответник, юридическо лице, което има за предмет на дейност колективна защита на потребителите от неравноправни договорни клаузи и което се стреми към постигането на целта, предвидена в член 7, параграф 1 от Директива [93/13], транспониран в член 53a, параграфи 1 и 2 от Гражданския кодекс, да участва като подпомагаща страна (встъпила страна) в съдебното производство от образуването му и ефективно да използва в полза на потребителя процесуалните действия и средствата за защита, за да осъществи в рамките на това производство защита срещу системната употреба на неравноправни договорни клаузи, докато в друг случай подпомагаща страна (встъпила страна), която встъпва в съдебно производство в подкрепа на ответника и която — за разлика от сдружение за защита на потребителите — има интерес от установяването на материалното (имуществено) право, предмет на производството, въобще не се нуждае от съгласието на ответника, в чиято подкрепа встъпва, за да участва в съдебното производство от образуването му и да упражнява ефективно процесуалните действия и средствата за защита в полза на ответника?

2) Трябва ли изразът „изразени на ясен и разбираем език“ по член 4, параграф 2 от Директива 93/13, включително с оглед на [решения от 30 април 2014 г., Kásler и Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282), и от 23 април 2015 г., Van Hove (C-96/14, EU:C:2015:262)], да се тълкува в смисъл, че договорна клауза може да се счита за изразена на ясен и разбираем език — с правната последица, че тя подлежи [служебно] на съдебен контрол за неравноправност — дори когато правният институт (инструмент), който тя урежда, сам по себе си е сложен, средностатистическият потребител трудно може да предвиди неговите правни последици и по принцип, за да бъде разбрана клаузата, е необходима професионална правна консултация, разходите за която не са пропорционални на стойността на услугата, предоставяна на потребителя въз основа на договора?

3) Противоречи ли на правото на Съюза — в случай, когато съд трябва да се произнесе относно права, произтичащи от потребителски договор, предявени срещу потребител в качеството му на ответник, единствено въз основа на твърдения на ищеца, посредством заповед за изпълнение в рамките на бързо производство, в което въобще не се прилага член 172, параграф 9 от Гражданския процесуален кодекс, който изключва възможността за издаване на заповед за изпълнение при наличие на неравноправни договорни клаузи в потребителски договор — правна уредба на държава членка, която — предвид краткия срок за подаване на възражение и евентуалното бездействие на потребителя — не дава възможност на сдружение за защита на потребителите, което е квалифицирано и има право да преследва

целта, предвидена в член 7, параграф 1 от Директива [93/13], транспониран с член 53а, параграфи 1 и 2 от Гражданския кодекс, да използва ефективно, без съгласието на потребителя (и без изричното му несъгласие), единствената възможност за защита на потребителя под формата на възражение срещу заповедта за изпълнение в случай на неспазване от страна на съда на задължението, предвидено в член 172, параграф 9 от Гражданския процесуален кодекс?

4) За отговора на втория и третия въпрос, може ли да се счита за релевантно обстоятелството, че правната уредба не признава на потребителя правото на задължителна правна помощ и че при положение че няма адвокат, който да го представлява, непознаването от потребителя на материята води до значителен риск той да не се позове на неравноправния характер на договорните клаузи и дори да не реагира по начин, който да позволи встъпването в съдебното производство в негова подкрепа на сдружение за защита на потребителите, което е квалифицирано и има право да преследва целта, предвидена в член 7, параграф 1 от Директива [93/13], транспониран с член 53а, параграфи 1 и 2 от Гражданския кодекс?

5) Противоречи ли на правото на Съюза и на изискването да се преценят всички обстоятелства по случая по смисъла на член 4, параграф 1 от Директива [93/13], правна уредба като тази на бързото производство за издаване на заповед за изпълнение (член 172, параграф 1 от Гражданския процесуален кодекс), която допуска 1) да се признае със силата на съдебно решение правото на търговеца на парично обезщетение 2) в рамките на бързо производство 3) пред административен служител на съдебния орган 4) единствено въз основа на твърденията на търговеца, при това 5) без събирането на доказателства и при положение че (6) потребителят не е представляван от адвокат и (7) неговата защита не може да се осъществи ефективно без съгласието му от сдружение за защита на потребителите, което е квалифицирано и има право да преследва целта, предвидена в член 7, параграф 1 от Директива [93/13], транспониран с член 53а, параграфи 1 и 2 от Гражданския кодекс?“.

По преюдициалните въпроси

По първия въпрос

33 С първия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали Директива 93/13 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба като разглежданата в главното производство, която не позволява на организация за защита на потребителите да встъпи в подкрепа на потребителя в производство по издаване на заповед за изпълнение срещу конкретен потребител и да подаде възражение срещу тази заповед, когато потребителят не я оспорва.

34 В това отношение трябва да се посочи, че член 7, параграф 1 от Директива 93/13 задължава държавите членки да гарантират, че съществуват подходящи и ефективни мерки за предотвратяване на употребата на неравноправни клаузи в договори, сключени с потребителите. От член 7, параграф 2 от тази директива следва, че тези мерки включват възможността лица или организации, които имат правен интерес от защитата на потребителите, да сезират съда, за да се установи дали клаузи, изготвени с цел общо използване, са неравноправни, и съответно прилагането им да бъде забранено (решение от 27 февруари 2014 г., Pohotovosť, C-470/12, EU:C:2014:101, т. 43 и цитираната съдебна практика).

35 Нито Директива 93/13, нито приетите след нея директиви, с които се допълва правната уредба на защитата на потребителите, обаче съдържат разпоредби, уреждащи функцията, която могат или трябва да изпълняват сдруженията за защита на потребителите в индивидуални спорове, засягащи потребител. Следователно Директива 93/13 не урежда въпроса дали посочените

сдружения трябва да имат право да бъдат допускани да встъпват в подкрепа на потребители по такива индивидуални спорове (вж. в този смисъл решение от 27 февруари 2014 г., Pohotovosť, C-470/12, EU:C:2014:101, т. 44 и 45).

36 Така при липса на правна уредба на Съюза относно правото на встъпване на сдружения за защита на потребителите в индивидуални спорове, засягащи потребители, приемането на такива правила трябва да се извърши във вътрешния правов ред на всяка държава членка в съответствие с принципа на процесуалната автономия, но при условие тези правила да не са по-неблагоприятни от правилата, които уреждат подобни положения по вътрешното право (принцип на равностойност), и да не правят практически невъзможно или прекомерно трудно упражняването на правата, предоставени от правото на Съюза (принцип на ефективност) (вж. в този смисъл решение от 27 февруари 2014 г., Pohotovosť, C-470/12, EU:C:2014:101, т. 46).

37 На първо място, що се отнася до принципа на равностойност, запитващата юрисдикция посочва, че условията, при които разглежданата в главното производство национална правна уредба позволява встъпването на сдружение за защита на потребителите, са по-благоприятни, когато искът или жалбата са подадени само въз основа на вътрешното право, отколкото когато са подадени въз основа на правото на Съюза. Всъщност, докато по дело, в което не са налице елементи, към които се прилага правото на Съюза, спорът възниква, съгласно националната правна уредба, в деня на подаване на акта за образуване на производството пред съда, така че встъпилата страна има право да встъпи в производството от самото начало, в случай като този по главното производство, към който се прилага правото на Съюза, положението изглежда е различно и спорът възниква едва от момента, в който потребителят подаде възражение срещу заповедта за изпълнение, така че съответното сдружение за защита на потребителите може да встъпи само след подаване на възражението.

38 В това отношение следва да се припомни, че спазването на принципа на равностойност изисква еднакво прилагане на национални правила към процедурите, основани на правото на Съюза, и процедурите, основани на националното право (вж. в този смисъл решение от 20 октомври 2016 г., Danqua, C-429/15, EU:C:2016:789, т. 30).

39 Следователно този принцип трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която позволява встъпването на сдружения на потребителите в споровете, попадащи в приложното поле на правото на Съюза, при по-неблагоприятни условия от приложимите към споровете, които попадат единствено в приложното поле на националното право.

40 Макар в писменото си становище словашкото правителство да твърди, че диференцираното прилагане на посочените от запитващата юрисдикция национални норми не се определя от това дали спорът е свързан или не с правото на Съюза, а от различното естество на разглежданите производства, все пак запитващата юрисдикция, която познава непосредствено процесуалните правила за обжалване в своя вътрешен правен ред, е тази, която трябва да провери спазването на принципа на равностойност в случая, с който е сезирана, като анализира съответните искове и жалби от гледна точка на предмета, основанието и основните им характеристики.

41 На второ място, що се отнася, до принципа на ефективност, Съдът вече е постановявал, че отказът да се допусне встъпването на сдружение за защита на потребителите в производство, засягащо потребител, не нарушава правото на сдружението на ефективна съдебна защита на правата, които са му признати в качеството му на сдружение от този вид, а именно предоставеното му по член 7, параграф 2 от Директива 93/13 право на колективен иск. Освен това трябва да се добави, че съгласно разглежданата в главното производство национална правна уредба сдружение може пряко да представлява такъв потребител във всякакъв вид производства, включително изпълнително, ако потребителят го упълномощи за това (вж. в този смисъл решение от 27 февруари 2014 г., Pohotovosť, C-470/12, EU:C:2014:101, т. 54 и 55).

42 При тези обстоятелства не изглежда, че националната правна уредба, разглеждана в главното производство, нарушава принципа на ефективност по отношение на правото на сдруженията за защита на потребителите да встъпват в потребителски спорове в положение като разглежданото в главното производство.

43 Предвид гореизложените съображения на първия въпрос следва да се отговори, че Директива 93/13, разгледана във връзка с принципа на равностойност, трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба като разглежданата в главното производство, която не позволява на организация за защита на потребителите да встъпи в интерес на потребителя в производство по издаване на заповед за изпълнение срещу конкретен потребител и да подаде възражение срещу тази заповед, без потребителят да я оспорил, когато посочената правна уредба в действителност позволява встъпването на сдружения на потребителите в споровете, попадащи в приложното поле на правото на Съюза, при по-неблагоприятни условия от приложимите към споровете, които попадат единствено в приложното поле на националното право, което следва да се провери от запитващата юрисдикция.

По трети, четвърти и пети въпрос

44 С третия, четвъртия и петия си въпрос, които следва да се разгледат заедно, запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали Директива 93/13 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба като разглежданата в главното производство, която, като предвижда на етапа на издаване на заповед за изпълнение срещу потребител контрол за неравноправност на клаузите, които се съдържат в договор, сключен между продавач на стоки или доставчик на услуги и този потребител, от една страна, възлага на административен служител на съда, който няма статут на магистрат, правомощието да издаде такава заповед за изпълнение, и от друга страна, ограничава до петнадесет дни срока за подаване на възражение и изисква то да е мотивирано по същество.

45 В това отношение следва да се припомни, че както Съдът вече е постановявал, ефективната защита на произтичащите от Директива 93/13 права може да бъде гарантирана само при условие че системата на националното процесуално право предвижда в рамките на производството по издаване на заповед за изпълнение или на това по изпълнение на такава заповед съдът да осъществи служебно контрол относно евентуално неравноправния характер на клаузите, съдържащи се в разглеждания договор (вж. в този смисъл решение от 18 февруари 2016 г., Finanmadrid EFC, C-49/14, EU:C:2016:98, т. 45 и 46).

46 Така, когато на етапа на изпълнението на заповедта за изпълнение не се предвижда осъществяването на служебен контрол от съда за евентуални неравноправни клаузи в разглеждания договор, трябва да се счете, че една национална правна уредба засяга ефективността на защитата, търсена с Директива 93/13, когато не предвижда такъв контрол на етап на издаването на заповедта за изпълнение или когато предвижда такъв контрол само на етапа на възражението срещу издадената заповед, ако съществува немалък риск потребителят да не подаде изискваното възражение било поради твърде краткия срок, предвиден за тази цел, било предвид разходите, които евентуалното исково производство би създало с оглед на размера на оспореното задължение, било защото националното законодателство не предвижда задължение за съобщаване на потребителя на цялата необходима информация, която да му позволи да определи обхвата на правата си (вж. по аналогия решения от 14 юни 2012 г., Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, т. 54, и от 18 февруари 2016 г., Finanmadrid EFC, C-49/14, EU:C:2016:98, т. 52).

47 В случая член 172, параграф 9 от Гражданския процесуален кодекс предвижда, че когато правото на получаване на определена парична сума е предявено по силата на потребителски договор и когато ответникът е потребител, съдът не издава заповед за изпълнение, ако договорът съдържа неравноправни клаузи.

48 В акта за преюдициално запитване обаче се уточнява, че националната правна уредба предоставя правомощие по издаване на заповед за изпълнение на административен служител на съда, който няма статут на магистрат.

49 В това отношение трябва да се отбележи, че запазването на полезното действие на Директива 93/13 не допуска национална правна уредба, която позволява да се издаде заповед за изпълнение, без в нито един момент от производството потребителят да разполага с гаранция, че ще бъде осъществен съдебен контрол за липсата на неравноправна клауза в съответния договор (вж. в този смисъл решение от 18 февруари 2016 г., Finanmadrid EFC, C-49/14, EU:C:2016:98, т. 45).

50 Следователно обстоятелството, че националната правна уредба предоставя правомощие по издаването за заповеди за изпълнение на административен служител, който нямат статут на магистрат, не може да засегне запазването на полезното действие на Директива 93/13, стига да е предвидено извършването на съдебен контрол за липсата на неравноправна клауза в съответния договор на етапа на изпълнението на заповедта за изпълнение или в случай на подаване на възражение срещу нея.

51 При това положение, както бе припомнено в точка 46 от настоящото решение, съществуването на такъв контрол само на етапа на възражението може да запази полезното действие на Директива 93/13 само ако потребителите не бъдат разубедени да подадат такова възражение.

52 В случая обаче разглежданата в главното производство национална правна уредба предвижда срок от едва петнадесет дни, в който потребителят може да подаде възражение срещу заповедта за изпълнение, и освен това изисква от него да мотивира по същество възражението си.

53 Следователно при наличието на такава правна уредба съществува немалък риск потребителят да не подаде възражение и следователно съдът да не осъществи служебно контрол за липсата на неравноправна клауза в съответния договор.

54 В светлината на тези съображения на третия, четвъртия и петия въпрос следва да се отговори, че Директива 93/13 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба като разглежданата в главното производство, която, като предвижда на етапа на издаване на заповед за изпълнение срещу потребител контрол за неравноправност на клаузите, които се съдържат в договор, сключен между продавач на стоки или доставчик на услуги и този потребител, от една страна, възлага на административен служител на съда, който няма статут на магистрат, правомощието да издаде такава заповед за изпълнение, и от друга страна, предвижда срок от петнадесет дни за подаване на възражение и изисква то да е мотивирано по същество, при положение че подобен служебен контрол не е предвиден на етапа на изпълнение на посочената заповед, което следва да се провери от запитващата юрисдикция.

По втория въпрос

По допустимостта

55 В писменото си становище словашкото правителство по същество поддържа, че този въпрос има хипотетичен характер, тъй като евентуалното признаване от запитващата юрисдикция на процесуалната легитимация на HOOS би довело до отмяна на определението на Okresný súd Humenné (Окръжен съд Хумене) от 17 януари 2013 г. и до връщане на делото на последния. Следователно запитващата юрисдикция нямало да се произнесе по неравноправния характер на съответната договорна клауза.

56 В това отношение следва да се припомни, че в съответствие с постоянната съдебна практика въпросите, които са свързани с тълкуването на правото на Съюза и са поставени от националния съд в нормативната и фактическа рамка, която той определя съгласно своите собствени правомощия и проверката на чиято точност не е задача на Съда, се ползват с презумпция за релевантност. Съдът може да откаже да се произнесе по отправеното от национална юрисдикция запитване само ако е съвсем очевидно, че исканото тълкуване на правото на Съюза няма никаква връзка с действителността или с предмета на спора по главното производство, когато проблемът е от хипотетично естество или когато Съдът не разполага с необходимите данни от фактическа и правна страна, за да бъде полезен с отговора на поставените му въпроси (решение от 21 септември 2017 г., Malta Dental Technologists Association и Reynaud, C-125/16, EU:C:2017:707, т. 28 и цитираната съдебна практика).

57 Освен това национална юрисдикция решава на кой етап от производството следва да постави на Съда преюдициален въпрос (решение от 21 септември 2017 г., Malta Dental Technologists Association et Reynaud, C-125/16, EU:C:2017:707, т. 28 и цитираната съдебна практика).

58 В светлината на тази съдебна практика и предвид отговора на първия, третия, четвъртия и петия въпрос следва да се приеме, че вторият въпрос е допустим.

По същество

59 С втория си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 4, параграф 2 от Директива 93/13 трябва да се тълкува в смисъл, че клаузата от договор за потребителски кредит относно разходите по кредита трябва да се счита за изразена на ясен и разбираем език по смисъла на тази разпоредба, когато договора, от една страна, не посочва ГПР, а съдържа само математическа формула за изчисляването му, без обаче да предоставя необходимите за това изчисляване данни, и от друга страна, не посочва лихвения процент.

60 Най-напред трябва да се припомни, че член 4, параграф 2 от Директива 93/13 предвижда, че преценката за неравноправния характер на клаузите на потребителски договор не се свързва нито с основния предмет на договора, нито със съответствието на цената и възнаграждението, от една страна, и доставените стоки или предоставените услуги, от друга, при условие че тези клаузи са изразени на ясен и разбираем език.

61 В това отношение Съдът е имал повод да уточни, че това изискване за прозрачност на договорните клаузи, припомнено и в член 5 от Директива 93/13, не може да бъде ограничено единствено до разбираемия характер на тези клаузи от формална и граматическа гледна точка, а напротив, доколкото въведената с тази директива система на защита се основава на идеята, че потребителят е в положението на по-слабата страна в отношенията с продавача или доставчика, по-специално по отношение на степента му на информираност, това изискване, въведено от

същата директива, за изразяване на ясен и разбираем език на договорните клаузи, а следователно и за прозрачност, трябва да се тълкува разширително (решение от 20 септември 2017 г., Andriciuc и др., C-186/16, EU:C:2017:703, т. 44 и цитираната съдебна практика).

62 От това следва, че за да се определи дали клаузата от договор за потребителски кредит, в която се определят разходите по кредита и която на това основание се отнася до основния предмет на този договор, е изразена на ясен и разбираем език, следва да се вземат предвид всички разпоредби на правото на Съюза, които установяват задължения относно информирането на потребителите и които могат да се приложат към съответния договор.

63 Съдът обаче вече е постановявал, във връзка с Директива 87/102, че предвид целта за защита на потребителите от несправедливи условия в договора за кредит, преследвана с тази директива, и за да бъдат потребителите напълно запознати с условията по бъдещото изпълнение на подписания договор при сключването му, член 4 от посочената директива изисква кредитополучателят да разполага с всички данни, които могат да имат отражение върху обхвата на задължението му (решение от 9 юли 2015 г., Bucura, C-348/14, непубликувано, EU:C:2015:447, т. 57 и цитираната съдебна практика).

64 Съгласно член 4, параграфи 1 и 2 от Директива 87/102 договорът за кредит трябва да се изготви в писмена форма и в него трябва да се посочи ГПР, както и условията, при които последният може да бъде променян. В член 1а от тази директива се определят условията за изчисляване на ГПР, а в член 4, буква а) от нея се уточнява, че ГПР трябва да се изчисли „в момента, в който кредитният договор е сключен“. Така това информиране на потребителите относно общия разход по кредита под формата на процент, изчислен съгласно единна математическа формула, има съществено значение (вж. в този смисъл определение от 16 ноември 2010 г., Pohotovosť, C-76/10, EU:C:2010:685, т. 69 и 70).

65 Следователно непосочването на ГПР в договор за кредит може да представлява решаващ фактор в рамките на анализа на съответната национална юрисдикция за това дали клаузата от този договор относно разходите по кредита е изразена на ясен и разбираем език по смисъла на член 4 от Директива 93/13. Ако случаят не е такъв, националната юрисдикция е оправомощена да преценява дали такава клауза е неравноправна по смисъла на член 3 от тази директива (вж. в този смисъл определение от 16 ноември 2010 г., Pohotovosť, C-76/10, EU:C:2010:685, т. 71 и 72).

66 Следва да се добави, че на непосочването на ГПР в договор за кредит трябва да се приравни ситуация като тази по главното производство, в която договорът съдържа само математическа формула за изчисляването на този ГПР, без обаче да предоставя необходимите за това изчисляване данни.

67 Всъщност в подобна ситуация не може да се счете, че потребителят е напълно запознат с условията по бъдещото изпълнение на подписания договор към момента на сключването му и следователно, че разполага с всички данни, които могат да имат отражение върху обхвата на задължението му.

68 Предвид гореизложените съображения на втория въпрос следва да се отговори, че член 4, параграф 2 от Директива 93/13 трябва да се тълкува в смисъл, че обстоятелството, че договор за потребителски кредит, от една страна, не посочва ГПР, а съдържа само математическа формула за изчисляването му, без обаче да предоставя необходимите за това изчисляване данни, и от друга страна, не посочва лихвения процент, е решаващ фактор в рамките на анализа на съответната национална юрисдикция за това дали клаузата от този договор относно разходите по кредита е изразена на ясен и разбираем език по смисъла на посочената разпоредба.

По съдебните разноски

69 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (осми състав) реши:

1) **Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори, разгледана във връзка с принципа на равностойност, трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба като разглежданата в главното производство, която не позволява на организация за защита на потребителите да встъпи в интерес на потребителя в производство по издаване на заповед за изпълнение срещу конкретен потребител и да подаде възражение срещу тази заповед, без потребителят да я е оспорил, когато посочената правна уредба в действителност позволява встъпването на сдружения на потребителите в споровете, попадащи в приложното поле на правото на Съюза, при по-неблагоприятни условия от приложимите към споровете, които попадат единствено в приложното поле на националното право, което следва да се провери от запитващата юрисдикция.**

2) **Директива 93/13 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба като разглежданата в главното производство, която, като предвижда на етапа на издаване на заповед за изпълнение срещу потребител контрол за неравноправност на клаузите, които се съдържат в договор, сключен между продавач на стоки или доставчик на услуги и този потребител, от една страна, възлага на административен служител на съда, който няма статут на магистрат, правомощието да издаде такава заповед за изпълнение, и от друга страна, предвижда срок от петнадесет дни за подаване на възражение и изисква то да е мотивирано по същество, при положение че подобен служебен контрол не е предвиден на етапа на изпълнение на посочената заповед, което следва да се провери от запитващата юрисдикция.**

3) **Член 4, параграф 2 от Директива 93/13 трябва да се тълкува в смисъл, че обстоятелството, че договор за потребителски кредит, от една страна, не посочва годишния процент на разходите, а съдържа само математическа формула за изчисляването му, без обаче да предоставя необходимите за това изчисляване данни, и от друга страна, не посочва лихвения процент, е решаващ фактор в рамките на анализа на съответната национална юрисдикция за това дали клаузата от този договор относно разходите по кредита е изразена на ясен и разбираем език по смисъла на посочената разпоредба.**

Подписи